

ECZACILIK SEMBOLÜNÜN TARİHSEL EVRİMİ

Günümüzde sağlıkla ilgili meslek kurum ve kuruluşları; ağaç, dal, kadeh gibi çeşitli eşyalara sarılmış halde duran *yılan* resmiyle sembolize edilmektedir.

Yılanın, mitolojide ne zaman ve nerede ortaya çıktığı kesin olarak bilinmiyorsa da MÖ. 3000'lerden itibaren Doğu mitolojilerinde önemli rol oynadığı görülmektedir. Sümer Kralı I. Gudea'nın Lagas'taki sarayına ait bir ilaç kabı bu konuda ki en eski belge olarak kabul edilmektedir. Halen Paris'te Louvre Müzesi'nde bulunan bu kabın üzerine, Sümer mitolojisinde Sağlık Tanrısı *Ningışida*'yı temsil eden bir ağaç çubuğuna sarılmış biri dişi biri erkek iki yılan, kabartma olarak resmedilmiştir.

Sümerler'de yılanın ölümsüzlüğü ve sağlığı temsil etmesi, Gilgamesh Destanı'na dayanmaktadır.

Yılanla ilgili diğer efsane ise Anadolu kaynaklı *Şahmeran* efsanesidir. Bu efsanede yılanların başı olan Şahmeran, bütün bilgilerini insana vererek insanoğlu uğruna kendini feda etmiştir. Bu efsanenin yaygınlaşmasından sonra Mezopotamya'dan başlayarak Anadolu yoluyla Avrupa'ya doğru tüm kültürlerde yılan, zehirle hem öldürücü hem iyileştirici bir yaratık olarak dikkat çekmiş, uzun yaşam hatta ölümsüzlük ve gençleşmenin sembolü kabul edilmiştir.

Eski Mısır'da da yılan, ilahi bir varlık sayılmıştır. *Teb* şehri Eski Mısır'ın en önemli sağlık merkezidir ve şehir kapısında iki adet büyük yılan heykeli bulunmaktadır. Farsçaya "*tıb*" terimi Teb şehrinde geçmiştir ve günümüz Türkçesinde bu kelime "*tıp*" olarak kullanılmaktadır.

Antik Yunan'da yılan hayat ağacını sembolize eden bir asaya sarılmış olarak tıp ve sağlık tanrısı *Asklepios*'un simgesi olmuştur. Bergama Asklepion'u girişindeki kabartmalı sütunda çift yılan kabartması yer almaktadır. O dönemde Asklepion'ların açılışı için izin almaya gelen heyetlere, hekimlerle beraber kutu içinde bir yılan gönderme âdeti bulunmaktaydı. Asklepios'a göre hekim; yılan gibi dilsiz olmalı, kimsenin sırrını başkasına söylememeli, sabır ve sükûnet içinde çalışmalıdır.

Yunan sağlık ve temizlik tanrıçası olarak da bilinen Hygieia'nın sembolü, günümüzde eczacılığın sembolü olan, kadehe sarılı yılanıdır. Bu sembolün, yılanın zehrinin alınmasını ve bu zehrin, panzehir üretilmede kullanılmasını temsil ettiği söylenebilir. Aynı zamanda kabı, ecza yapımında eczayı dövmek ve karıştırmak için kullanılan kap imgesi olarak da yorumlayabiliriz.

Bir asaya sarılı iki yilandan oluşan ve "*caduceus*" adı verilen diğer sembol ise *Hermes*'in asasını temsil etmektedir. Bu çift yılanlı asanın üzerinde bir de kanat bulunmaktadır. Semboldeki kanatlar, Orta Asya mitolojisine ve şaman kültürüne dayanmaktadır. Bu kanatların insanları tüm kötülüklerden koruyan ve hastalığa neden olan kötü ruhları kovan puhu kuşunun kanatları olduğu kabul edilmektedir. Kanatlı sembol bazı ülkelerdeki sağlık kurumlarında ve Türk Tabipler Birliği'nce kullanılmaktadır.

Yılan motifine Anadolu Selçukluları ve Beylikler dönemi medrese ve sağlık kuruluşlarında da rastlanmaktadır. Yılanı sağlık sembolü olarak, Selçuklu Dönemi'nde yapılan *darüşşifa*, *maristan* ya da *bimaristan* gibi sağlık kuruluşlarının kapılarında ve duvarlarında da görülebilir. *Bimaristan* kelimesinin kökünün ne olduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, "*mar*" yılan demektir, *maristan* ise; "*yılan evi*", "*yılan yurdu*" demektir. Hastaya ise; *yıllansız*, şifasız anlamına gelen "*bimar*" denilmektedir.

Sivas *I. İzzettin Keykavus Darüşşifası* (1217), Tokat *Gökmedrese* (1271), Erzurum *Çifte Minareli Medrese* (1290), hatta Selimiye Camii'nin kubbesinde bile *saadet düğümü* adı verilen stilize yılan figürü bulunmaktadır.

Kayseri'de 1206 yılında yapılmış olan Gevher Nesibe Darüşşifası'nın taç kapısında yüksek kabartma 8 şeklide iki yılan figürü zamanla tahrip olmasına rağmen seçilebilmektedir.

Çankırı Cemalettin Ferruh Darülfeyhi'sinde (1235) iki önemli parça bulunmaktadır. Bu parçalardan biri: tıp sembolü olarak kullanılan ve başları karşılıklı gelecek şekilde biçimlenmiş ve birbirine sarılmış yılan motifleri bulunan kabartmadır. Çankırı Müzesi'nde sergilenen ikinci diğer parça (kupaya sarılmış yılan figürü) ise, günümüzde eczacılık sembolü olarak kullanılmaktadır.

Tıp sembolü olarak asaya sarılmış yılanın kullanılması, ilk olarak *II. Mahmud* zamanında olmuştur. *II. Mahmud* zamanında açılmış olan *Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane*'de (Günümüzde İstanbul Tıp Fakültesi), bu sembol kullanılmıştır.

Ülkemizde ilk eczacılık rozeti 1928 yılında hazırlanmıştır. Yılan, kadeh ve dal eczacılık tarihi için sembolik anlamlar taşımaktadır. Kadeh kabın simgesi olup, yılan zehirini bu kaba boşaltmakta ve bu zehirden şifa umulmaktadır. Defne dalı ise bitkisel drogları sembolize etmektedir.

Özetle yılan; gücü, kudreti ve koruyuculuğu simgelemekteydi. Zehri ile öldürücü olabilmekte ve kendisinden korku ile karışık bir saygı ile bahsedilmekteydi. Yazının bulunmasından çok önceki dönemlere ait olan eserlerde tanrı/tanrıça ve yılan motifleri bir arada görülmekteydi.

Neden "*yılan*" sorusuna cevap olarak ilk akla gelenler; el ve ayakları olmadığı halde çok kıvrak ve çevik olması, birden ortaya çıkıp birden gözden kaybolabilmesi, hem karada hem suda hem de toprak altında yaşaması, sık deri değiştirip kendini yenilemesi ve böylece genç kalması, derisinin soğuk olması, tedbirli bir hayvan olup birisini sokmadan önce dikkatli davranması, hep tetikte bir hayvan olup gözünü hiç kırpmaması, etinin yüzyıllarca ilaç olarak kullanılması ve en önemlisi de hem zararsız hem öldürücü olmasıdır.

Prof. Dr. Sevgi ŞAR
Emekli Öğretim Üyesi
ECZİDER Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı

HABERLER

Derneğimiz Yönetim Kurulu Başkan Yardımcımız, Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Eczacılık İşletmeciliği Anabilim Dalı Başkanlığı'ndan emekli olan hocamız Prof. Dr. Sevgi ŞAR'ın mesleğimize katkılarını onurlandırmak amacıyla 4 Kasım'da bir yemek düzenlenmiştir.

ECZİDER olarak Türk Eczacıları Birliği Başkanı Sn. Arman ÜNEY'i ziyaret ettik.

ECZİDER
"Eczacılığa Değer"

e-bülten

2021

Yıl 1 | Sayı 3

Etkinliklerimiz

ECZİDER Güz Seminerleri kapsamında 19 Ekim Salı günü saat 12.30-13.30 arasında "Geleceğin Eczaneleri" konulu söyleşimizi Dr. Öğr. Üyesi Bülent Kıran hocamız ile gerçekleştirdik.

ECZİDER Güz Seminerleri kapsamında 9 Kasım Salı günü saat: 12.30-13.30 arasında "Hasta Memnuniyeti: Kalite Değerlendirmesi" başlıklı söyleşimizi Dr. Öğr. Üyesi Nazlı Şencan hocamız ile gerçekleştirdik.

ECZİDER Güz Seminerleri kapsamında 30 Kasım Salı günü saat: 12.30-13.30 arasında "İlaç Sektöründe İç Girişimciliği Etkileyen Faktörler" seminerimizi Dr. Ecz. Hatice Ersöz Seçer ile gerçekleştirdik.

ECZİDER Güz Seminerleri 21 Aralık Salı günü saat: 12.30-13.30 arasında "Eczacılık Fakültelerinde Çekirdek Eğitim Programının Uygulanış Yöntemleri" başlıklı söyleşimizi Prof. Dr. Gül Özhan ve Prof. Dr. Yusuf Özkay hocalarımız ile gerçekleştirdik.

Derneğimizin gelecek etkinliklerini <https://www.eczider.com/egitimler.html> adresinden takip edebilirsiniz.

Derneğimizin de desteklediği «Uluslararası İlaç ve Eczacılık Hukuku Kongresi»nde Derneğimiz üyelerince sunulan bildiri başlıkları:

- Eczane Açılması, Nakli Ve Devrine İlişkin Usûl Ve Esaslar'ın Etik Analizi
- Eczanelerde İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Risklerin Önceliklendirilmesi
- Eczacılıkta Rekabet Suçları
- Türk Eczacılık Mevzuatında Mahremiyet ve Etik Bakış Açısı
- Farmasötik Ürün Pazarlamada Etik
- Pandemi Döneminde Toplum Eczanelerinde Deontolojik İhlaller
- Eczacı ve Hekimin Hastaya Karşı Etik Sorumlulukları

Derneğimiz üyeleri III. Eczacılık Eğitimi Ve Akreditasyon Kongresi'ne katılım sağladı. Derneğimiz üyelerince sunulan bildiri başlıkları:

- "Eczacılık eğitimi" bilim alanına bakış
- Türkiye'de Dört ve Beş Yıllık Eczacılık Eğitiminin Yeterlilikler Açısından Karşılaştırılması
- Pandemi Döneminde Eğitimin Değerlendirilmesi: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Örneği
- Eczane Hizmetleri Programı Akreditasyonu
- Etik Değerler Bağlamında İletişim Becerilerinin Simülasyon Uygulaması İle Değerlendirilmesi